

РЕЦЕНЗИЯ

От: Професор, доктор на военните науки, Георги Василев Бахчеванов,
Нов български университет,

Военно политически проблеми на сигурността.

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** в област на висше образование „Обществени науки“, **професионално направление 3.8. Икономика**, научна специалност „Икономика и управление (Отбрана и сигурност)“ в УНСС.

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 503/01.03.2023 г. на Зам-ректора по НИД и МС на УНСС.

Автор на дисертационния труд: Пейо Танев Сизов.

Тема на дисертационния труд: „Перспективи и предизвикателства пред българската отбранителна технологична индустриална база в процеса на превъоръжаване и модернизация на Българската армия“.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Регионална сигурност“ от факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по научна специалност „Икономика и управление (Отбрана и

сигурност)“ съгласно Заповед на ректора на УНСС № 543/22.03.2016 г. Обучението е осъществено в *задочна* форма през периода 2016 – 2020 г.

Образованието и професионалният опит на дисертанта са в съответствие с обекта и предмета на изследването.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Предоставеният ми за рецензия дисертационен труд е с обем от 178 страници и се състои от увод, списък с използвани съкращения, списък на таблиците и фигурите, изложение в три глави, терминологичен речник, списък на използваната литература, списък с публикации по темата на дисертационния труд, списък с научните и научно-приложните приноси и 2 приложения. Текстът е илюстриран с 22 фигури, 14 таблици и библиографска справка от 186 източника на български, английски и полски език и приложения.

Актуалността на дисертационния труд е свързана с развитието на българската отбранително-технологична индустриална база, която е важна и стратегическа част, както от сектора за сигурност и отбрана, така и от икономиката на Република България. В съвременната среда на несигурност, Република България се изправя пред огромното предизвикателство да трансформира своята икономика, включително своята отбранителна индустрия. Тази трансформация е свързана с редица проблеми, които продължават да бъдат неразрешени и до днес.

Целта която си е поставил автора е, „предлагането на конкретни мерки за развитието на БОТИБ, отчитайки съвременната среда за сигурност и възможностите, които предлагат процесът на модернизация и превъоръжаване на българската армия и програмите и проектите в рамките на ЕС“.

Формулирани са 3 (три) научно изследователски задачи: анализиране на настоящото състояние на българската отбранителна индустрия; идентифициране на основните проблеми и предизвикателства пред развитието на българската отбранителна индустрия; формулиране и предлагане на алтернативи за модернизацията и развитието на българската отбранителна индустрия.

Основният практически проблем в дисертационния труд е свързан с необходимостта БОТИБ да предоставя нови съвременни изделия, както на световния пазар, така и в процеса на превъоръжаване и модернизация на Българската армия. БОТИБ все още разполага с производствени

капацитети, нови знания и експертиза за някои групи изделия, които продължават да поддържат страната като желан партньор на редица държави от Близкия Изток, Африка и Азия. Все още специализацията на производство са изделия с руски/съветски произход, които са разпространени именно по тези региони. Голяма част от тези изделия, приети на въоръжения, са в края на жизнения си цикъл и се очаква да бъдат заменени с нови, които БОТИБ няма да може да доставя. Оценката на автора за състоянието на проблема към момента на публикуване на дисертационния труд е вярна.

Темата на дисертационния труд съответства напълно с основното съдържание на разработката. Формулираните обект, предмет и основна теза на изследването са в съответствие с темата на дисертацията.

Използваните литературни източници са 187. Анализът на списъка с използваните заглавия показва отличната осведоменост на автора. Използваната в изследването информация е извлечена от посочената литература и е свързана с темата.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В дисертационния труд е направена вярна и точна оценка на състоянието на българската отбранителна технологична индустриална база и ролята и в процеса на превъоръжаване и модернизация на Българската армия.

Описани са същността на перспективите за развитието на българската отбранително-технологична индустриална база. Анализирани е осъщественият износ и трансфер от България на продукти, свързани с отбраната по географски региони. Посочени са основни проблеми стоящи пред българската отбранително-технологична индустриална база.

Доказано е, че Българската отбранителна индустрия е важна и стратегическа част от сектора за сигурност и отбрана и от икономиката на Република България. Разкрита е липса на политическа и обществена подкрепа за предприемане на необходимите промени за развитието на БОТИБ. Посочена е невъзможността произвежданата от българската отбранителна индустрия продукция да бъде реализирана сред партньорски страни от НАТО и ЕС. Доказано е, че предлаганите планове за модернизация на Българската армия могат да лишат БОТИБ от възможността да произвежда отбранителна продукция за нуждите на Въоръжените сили на Република България.

Представен е подхода на ЕС към интегрирана отбранителна индустрия на регионално ниво. Доказано е, че развитието на българската отбранителна индустрия следва да бъде обвързано с това на ЕОТИБ, но само до известна степен. Това обвързване трябва да бъде част от един балансиран подход в България, включващ национални доставки, по-засилено сътрудничество на ниво ЕС, както и споразумения с трети страни. Направеният от автора анализ на нормативната база показва, че в България има стратегически документи, свързани с развитието на отбранителна индустрия и модернизацията и превъоръжаването на ВС на страната. Голяма част от тези документи остават на хартия, без приложение на практиката.

За целите на изследването, с цел за проучване и анализиране на възможностите за развитие на българската отбранителна индустрия, са използвани сравнителен, SWOT и PESTEL анализ.

Направен е подробен анализ на отбранителната индустрия в международен план, както и проучване на опита на избрани страни в развитието на техните отбранителни индустрии (Естония и Полша). Съпоставянето им с България е направено по подходящи критерии: разходи за отбрана, стратегически документи (стратегии и отбранителни политики), отнасящи се до развитието на съответната национална отбранителна индустрия и модернизацията на въоръжените сили, асоциации и сдружения в отбранителната индустрия, специализации на отбранителния сектор, изкуствен интелект и роботика в отбраната и сигурността.

На база на проведените анализи дисертационният труд доказва, че развитието на българската отбранителна индустрия трябва да бъде тясно свързано не само с експорт на въоръжения, но също така с модернизацията и превъоръжаването на ВС на България и все по-засилващо се сътрудничество в рамките на ЕС и ЕОТИБ.

Методологията на дисертационното изследване е подбрана правилно и коректно. Насочена е както към постигане на целите и задачите на изследователското търсене, така и към доказването на основната научно – икономическа идея.

Считам, че изследователската цел е постигната и научно изследователските задачите са постигнати. Тезата автора, че процесът на превъоръжаване и модернизация на българската армия, включително възможностите по линия на Европейския отбранителен фонд (ЕФО), имат

потенциала да бъдат катализатор и инструмент за последващо развитие на българската отбранително-технологична индустриална база е доказана.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Научните резултати и приносите на дисертационния труд могат да се отнесат към натрупване на нови знания свързани с перспективите и предизвикателствата пред българската отбранителна технологична индустриална база в процеса на превъоръжаване и модернизация на Българската армия. Приносите обогатяват съществуващите знания, доказват и развиват съществени страни в съвременните научно - практични проблеми. В дисертационния труд са постигнати основно научно-приложни приноси.

4.1. Научни приноси:

- Оценено е историческото и текущо състояние и са идентифицирани ключовите проблеми на политиката за българската отбранително-технологична индустриална база.

- Разкрити са основните причини за задържане на развитието и осигуряване на националната отбрана.

- Представен е опитът на две сравними с България страни в политиката и развитието на отбранително-технологична индустриална база.

- Разкрити са потенциалните фактори за развитие и са аргументирани възможностите за справяне с предизвикателствата на променящата се среда за сигурност в контекста на ЕОТИБ.

4.2. Научно-приложни приноси

- Препоръчани и обосновани са реалистични алтернативи за катализиране на развитието на българската отбранително-технологична индустриална база.

- Направени са предложения за подобряване на нормативната база за дейността на българската отбранително-технологична индустриална база.

- Предложени са конкретни мерки за справяне с предизвикателствата пред развитието на българската отбранително-технологична индустриална база.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите свързани с дисертационния труд са 2 (две) самостоятелни разработки:

1. Сизов, П. (2020). Възможности за подобрене на комуникацията и взаимодействието между Република България и БОТИБ. Сборник доклади „Десета международна научна конференция „Научните изследвания и инвестиции в технологични иновации – решаващ фактор за отбраната и сигурност“. Хемус. София.

2. Сизов, П. (2022). Сходства и различия в развитието на българската и естонската отбранителни индустрии след приемането им в НАТО. Научни трудове на УНСС (5) 2022, ИК – УНСС, с. 181-202.

Стилът на автора е задълбочен, достъпен, академичен. Посочените публикации представляват съществена част от изследването и отразяват получените резултати в него.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд. Направен е съгласно изискванията.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Представеният дисертационен труд няма общи изводи. Те са обединени в изводите и препоръките към трета глава и заключението. Целта на изследването е описателна. Можело е да се конкретизира.

Препоръчвам на автора да издаде дисертацията като отделна книга. Така, тя ще бъде по-достъпна до посочените потребители: Министерство на отбраната и Министерство на икономиката на Република България, Междуведомствен съвет по отбранителна индустрия и сигурност на доставките към Министерския съвет на Република България, предприятия от БОТИБ, Сдружение „Българска отбранителна индустрия – акад. Стефан Воденичаров“ и Сдружение „Клуб отбранителна индустрия“, Индустиалния форум, образователни институции и други учреждения с изявени научни и бизнес интереси в сферата на отбраната и сигурността.

8. Заключение

Разработеният дисертационен труд от Пейо Танев Сизов по съдържание, обем и структура **отговаря на изискванията** за придобиване на образователната и научната степен „доктор”, регламентирани в Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Оценката ми е **положителна**.

Предлагам на Пейо Танев Сизов, автор на дисертационния труд „Перспективи и предизвикателства пред българската отбранителна технологична индустриална база в процеса на превъоръжаване и модернизация на Българската армия“ да **бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование „Обществени науки“, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (Отбрана и сигурност)“**.

18.04.2023 г./София

Подпис:

Проф. Бахчеванов